

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ

УКРАЇНСЬКОЇ

МОВИ

І ЛІТЕРАТУРИ

РЕСПУБЛІКАНСЬКИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЗБІРНИК

ВИПУСК 8

його проблематику, характеризувати образи, вказувати на авторську позицію. Отже, в ході розгляду художнього твору розкриваємо моральні й естетичні засади автора, ідейне багатство твору, що породжує в юних серцях прагнення до добра, справедливості, краси.

Резюме

С. А. Пультер. Особенности изучения биографии писателя в старших классах

В работе исследуются пути изучения биографии писателя на уроках литературы в старших классах. Раскрытие творческой индивидуальности писателя, его мировоззрения — одна из важных задач учителя-словесника. Использование мемуарных и эпистолярных источников, литературно-краеведческого материала, воспоминаний современников и помогает раскрыть моральные и эстетические взгляды художника слова. Всестороннее раскрытие учителем личности писателя на уроках литературы поможет учащимся выяснить причину создания изучаемых произведений, понять их проблематику, систему образов и авторскую позицию.

З. О. ШЕВЧЕНКО

(Науково-дослідний інститут педагогіки УРСР)

ПРО ЕФЕКТИВНІСТЬ ШКІЛЬНОЇ ЛЕКЦІЇ З ЛІТЕРАТУРИ

Суттєвою рисою застосування методів навчання в сучасній середній школі є підвищення їх ролі в активізації творчої, розумової діяльності учнів. Словесні методи, з яких найпоширенішим є усний виклад вчителем нового матеріалу, — це найстарша історична група. Проте деякі методисти вважають, що вплив їх на активність учнів обмежений і односторонній, вони не збуджують їх мислення і творчу діяльність.

Здавня ведеться суперечка щодо застосування шкільної лекції, зокрема у викладанні літератури в старших класах. Чи мало вчених-педагогів і вчителів продовжують вважати цей метод домінуючим, що, на нашу думку, цілком слушно. Лекційний виклад тренує пам'ять і увагу учнів і є важливою формою адаптації до навчання у вузі. Адже вищі навчальні закла-

ди зацікавлені в тому, щоб на перший курс приходили підготовлені випускники середніх шкіл.

У червні 1976 р. Президія Академії педагогічних наук СРСР прийняла постанову про вдосконалення системи навчально-виховної роботи, де відзначалося, що під час будівництва шкіл майбутнього передбачається організація роботи в старших класах за лекційно-лабораторною системою занять. У школі майбутнього передбачено два лекційні зали — один для предметів гуманітарного, а другий — для природничо-математичного циклів. У цій же постанові відзначається, що слід взяти до уваги тенденцію впровадження у старших класах вузівських форм навчальної роботи.

У старших класах середньої школи вже тепер часто практикуються лекції, семінари, конференції, виступи учнів з рефератами, доповідями і повідомленнями на основі рекомендованої літератури і першоджерел. Тому важливо навчити старшокласників не тільки уважно слухати розповідь учителя, а й опанувати елементарними навичками конспектування. Більшість випускників школи лише на першому курсі вузу починають набувати цих навичок, що ускладнює читання лекцій (основна форма викладання у вузі) або ведення семінарів.

Очевидно, що метод шкільної лекції має певні переваги перед іншими. Життя підтверджує необхідність його існування і дальшого вдосконалення. Отже, шкільна лекція і надалі залишається домінуючою у викладанні, зокрема літератури в старших класах, і не тільки у нас, а й у ряді інших країн. Так, анкетне опитування 500 викладачів літератури в Польщі показало, що лише 9 з них висловились за ліквідацію цього методу, запропонувавши замінити його бесідою або самостійною роботою з підручником.

Проблема полягає в тому, як перетворити застосування лекції на уроці літератури з пасивного на більш ефективне і якісне викладання, яке збуджує активність учнів, спонукає їх до самостійної творчої діяльності в процесі навчання. У Звітній доповіді на XXV з'їзді КПРС Л. І. Брежнев звернув увагу на те, що необхідно самі методи навчання привести у відповідність з вимогами життя. Це стосується й шкільної лекції з літератури, яка вимагає дальшого розвитку і вдосконалення.

Досвід учителів показує, що найзручніше використовувати усний виклад під час огляду літературного процесу в передбачених програмою вступних, вивченні біографії письменника, огляді його творчості або окремого твору, не виділеного у програмі для текстуального аналізу, тощо. При цьому йдеться

не про шкільну лекцію як таку, а про творче її поєднання з іншими методами і прийомами викладання — бесідою, виразним читанням, демонструванням з використанням засобів унаочнення і технічної апаратури, самостійною роботою учнів тощо.

Школі потрібна лекція-розповідь, яка від вузівської відрізняється не лише обсягом, а й активністю. Така шкільна лекція вже створена практикою викладання літератури в середній школі, хоч теоретично вона ще не узагальнена.

Матеріал літературних тем досить складний, і велику роль тут відіграє підготовка вчителя до проведення уроку. Він має урахувати багато моментів, пов'язаних із самим викладом та із сприйняттям учнями нового матеріалу, його засвоєнням. Особливу складність становить вступна лекція, тому що вона є немовби увертурою до вивчення окремої теми або цілого розділу курсу літератури. Побудова її має бути ретельно продуманою і підготовленою. Деякі словесники, підвівши коротко підсумок вивченого в минулому, збиваються на перелік того, про що йтиме мова на наступних уроках з літератури, тобто переказують програму. Все це робить розповідь сухою, нецікавою і з самого початку відвертає учнів від дальшого вивчення теми. Основну увагу у вступній лекції необхідно зосередити на значенні теми або розділу літератури, який вивчатиметься.

Наперед розробленої, готової у всі випадки типології структури лекції не існує, — це призвело б до лекційного штампу. В кожному окремому випадку план викладу визначається змістом матеріалу, і треба виходити саме з цього, хоч деякі загальновідомі вимоги до лекції існують.

Як же викликати в учнів зацікавленість розповіддю на початку уроку і підтримати її протягом усього уроку? Тут стануть у пригоді всі дидактичні засоби і прийоми, але найважливішим є живе слово вчителя, яким він починає свій виклад. М. І. Калінін відзначав, що починати треба або прямо із суті справи, або з якого-небудь цікавого факту, що має безпосередній стосунок до теми. Цю думку висловлював і відомий публіцист А. Ф. Коні, який вважав, що перші слова мають бути простими, зрозумілими і цікавими, щоб привернути увагу слухачів.

Учитель може починати свою розповідь теж з яскравого, характерного факту. Особливо це зручно під час вивчення життєвого й творчого шляху письменника. Так, приступаючи до огляду творчості Ярослава Галана в 10 класі, вчитель неодмінно спиниться на його життєвому шляху. Замість сухого викладу фактів біографії письменника можна розпочати роз-

повідь так: «У Львові, на вулиці Гвардійській, що огинає міський парк імені Богдана Хмельницького, стоїть чотириповерховий будинок № 18, на якому прикріплено меморіальну дошку з написом: «В цьому будинку проживав з 1944 до 1949 р. письменник Ярослав Олександрович Галан». У квартирі, де працював і трагічно загинув талановитий український прозаїк, публіцист і драматург, тепер літературно-меморіальний музей...»¹. У музеї-квартирі повністю відтворено робочий кабінет письменника, збереглися його особисті речі. «Увагу привертає письмовий стіл, за яким в останню годину життя працював Ярослав Галан, упавши від підступної сокири найманця Ватикану. На столі залишились газети «Правда», «Львовская правда» за 23 та 24 жовтня 1949 року, рукопис і машинопис останнього твору «Величие освобожденного человека», залиті кров'ю... Люди приходять в оселю Я. Галана, щоб вшанувати пам'ять дорогого їм письменника, який своє життя присвятив боротьбі за волю й щастя народу»².

Такий вступ, по-перше, дає можливість відчути тему, сприяти їй емоційно і тим самим підготує учнів до слухання, по-друге, спонукає думати над тим, про що говорить учитель. Перед учнями цілком природно постають питання: за що Я. Галана було так підступно вбито і чому саме «найманцем Ватикану». Вчитель може використати такий своєрідний проблемний вступ і зразу ж дати учням завдання: уважно прослухавши розповідь, спробувати в кінці уроку самим відповісти на ці запитання. Такий прийом активізує увагу класу під час викладу матеріалу, а відповіді під час закріплення свідчать про те, чи учні правильно зрозуміли ідейно-естетичні позиції Я. Галана, спрямування всієї його творчості на гнівне викриття фашизму й українського буржуазного націоналізму, лицемірства ватиканських реакціонерів.

Розповідь учителя сприймається через його живе, схвильоване слово, яке створює можливість безпосереднього спілкування із слухачами, підтверджуючи старовинний вислів: «Живе слово належить наполовину тому, хто говорить, і наполовину тому, хто слухає».

Спираючись на основний фактичний матеріал підручника, вчитель повинен намагатись його не повторювати у своїй розповіді. Учні нерідко звиряють виклад учителя з підручником і, виявивши повторення, втрачають будь-який інтерес до слу-

¹ Цегельник Я. Х. Літературно-меморіальний музей Я. Галана.— Українська мова і література в школі, 1972, № 4, с. 87.

² Там же, с. 87—88.

хання. І це не випадково. Лекція вчителя має бути значно багатшою, і якщо учням цікаво слухати, то, читаючи вдома статтю з підручника, вони обов'язково пригадують найцікавіше із розповіді вчителя.

У цікавій, емоційній лекції з літератури закладені великі виховні можливості, які слід максимально використати.

У процесі вивчення курсу української радянської літератури в 10 класі потрібно з усією глибиною розкрити суть і значення радянського патріотизму, його соціалістичний, інтернаціональний зміст. Від цього значною мірою залежить ефективність виховання в учнів високих почуттів любові до свого народу, до народів нашої багатонаціональної Вітчизни, країн соціалізму і всіх трудящих світу. Так, під час розгляду творчості П. Тичини, зокрема розкриття теми дружби народів в його поезії, можна вдало використати шкільну лекцію з проблемним викладом. Учитель поставить за мету довести, що художнє слово поета завжди було для народу гостро відточеною зброєю у боротьбі за побудову комуністичного суспільства в нашій країні, засобом зближення і взаємозбагачення соціалістичних націй, здруження народів СРСР і країн соціалістичної співдружності. Як епіграф він візьме слова П. Тичини:

Хто може нас, могутніх, підкорити?
Хто в силі дружбу нашу розколоти?
Ми єсть свого народу рідні діти,
од крові кров, од плоти рідна плоть

(«Могутня Москва»).

У своїй лекції, розрахованій на 25 хвилин, учитель розвиває і доводить кожен думку, висловлену в епіграфі, сам вирішує поставлену проблему, аналізуючи і узагальнюючи факти. Саме тут доречно використати і додатковий матеріал, який дає змогу проілюструвати, «наскільки чуття єдиної родини» органічне для поета.

Тут доцільно використати такі матеріали, як листування П. Г. Тичини з О. М. Горьким, братня дружба з В. В. Маяковським, М. М. Асеевим та іншими діячами культури Росії,— яскраве виявлення симпатій поета до великого братнього народу, його мови і культури. Про це свідчать його вірші «Горький», «Гоголь наш, велике серце», «У Асеева в гостях», «Тарасова «Анну Кареніну» читає», поема «Шевченко й Чернишевський» та ін.

«Землі органом могутим» називає поет генія російської літератури О. С. Пушкіна і пише про нього низку натхненних поезій: «Перед пам'ятником Пушкіну в Одесі», «Олександрю

Пушкіну», «Пушкін в сім'ї декабристів», «Я радий, що тебе сьогодні бачу» та ін.

У 1948 р. П. Тичина пише статтю «Навіки з великим російським народом», в якій є рядки, що відображають почуття всіх трудящих: «Дружба і союз з великим російським народом — це запорука... щастя і радості українського народу, всіх народів СРСР». Єднання братніх мов і культур стає найулюбленішою темою в творчості П. Г. Тичини.

Перебуваючи під час війни в Уфі, поет у віршах «Гроза» та «Сайфі Кудашу» славить «братерську богатирську мову» башкирів, що «сонцем світиться, мов повня з вишнями бутель». Темі єднання братніх культур присвячені також вірші «Вірменії», «Абакелія працює над пам'ятником Лесі Українки», «Муса Джаліль у Києві» та ін.

Треба вміти розумно витратити час, якого на уроці обмаль, тому розповідати варто найнеобхідніше і в той же час найцікавіше. Надзвичайно важливо зробити учнів немовби партнерами в роздумах, створити таку психологічну ситуацію, в якій їх висловлювання наче б передували висновкам учителя. Учні повинні відчувати, що вони немовби самостійно приходять до них, а це можливо лише за умови, коли вся розповідь забезпечує можливість безперервного роздуму над матеріалом. Досвідчений педагог не поспішає зробити підсумок, а підводить до нього учнів через аналіз, синтез, асоціації, порівняння. Все це робить виклад більш наочним, посилює інтерес до змісту, активізує розумову діяльність слухачів.

Перед учнями, які уважно слідкували за міркуваннями вчителя, ставиться завдання відповісти на запитання (в усній або письмовій формі): як у творчості Тичини втілено ідеї дружби народів, інтернаціональної солідарності, боротьби за мир? Крім цього, можна дати завдання скласти план, тези, стислий конспект розповіді. Твори всіх українських радянських письменників, які вивчаються за програмою, багаті на патріотичні та інтернаціональні мотиви, хоч у кожного з них вони виявляються по-різному.

Уже давно відчувається потреба ознайомити старшокласників з прогресивною літературною спадщиною слов'янських народів. Вчителі-словесники не приділяють достатньої уваги цьому питанню. Звичайно, зручніше здійснювати це завдання на позакласних заняттях (у літгуртках, на читачьких конференціях, диспутах, факультативних заняттях). Проте чималу роботу можна провести і на уроках літератури під час вивчення творчості письменника. Шкільна лекція дає можливість використати матеріал, якого немає в підручнику. Самою ефек-

тивною тут є розповідь вчителя з ілюстрацією. Так, під час вивчення творчості П. Г. Тичини окремо слід зупинитися на його перекладацькій діяльності. Готуючись до лекції, треба відібрати конкретний матеріал і в стислій формі викласти його учням приблизно так: «Дбаючи про духовне збагачення трудящих різних націй і їх зближення, поет перекладав художні твори з багатьох мов народів Радянського Союзу і всього світу. Особливо багато перекладав П. Тичина з болгарської мови». Тут обов'язково слід нагадати про його переклади Христо Ботева, можна навіть прочитати деякі з них, коротко охарактеризувати творчість цього видатного поета Болгарії та порекомендувати учням самим прочитати книжку перекладів П. Тичини «Христо Ботев». Учителю може нагадати про переклади поета з Івана Вазова, сучасного болгарського письменника Людмила Стоянова, а також Крума Кюлявкова, Веселіна Георгієва, Христо Смирненського, Єлисавети Багрянової. Навівши кілька рядків цих перекладів, учитель відсилає учнів до «Антології болгарської поезії», упорядкованої Д. Білоусом, в якій вони зможуть все це прочитати. Зважаючи на те, що шкільні бібліотеки часом не забезпечені навіть програмними творами, бажано, щоб «Антологію...» вчитель приніс з собою в клас і проілюстрував зразки перекладів. Якщо учні зацікавляться, розмову можна продовжити на факультативних заняттях або засіданні літгуртка. Бажано згадати і про переклади П. Тичиною чеських і словацьких народних пісень, а в останні роки життя — з польської літератури.

Досвід учителів давно переконав у тому, що найзручніше вивчати оглядові теми з літератури в старших класах методом шкільної лекції. Огляд творчості Ю. К. Смолича введено в програму середньої школи нещодавно, і за відведені 3 години важко охарактеризувати одного із зачинателів української радянської прози. Тому дуже важливо ретельно готуватись до кожного уроку, враховуючи багато моментів: добір фактичного матеріалу по темі, співвідношення в обсязі між змістом розповіді і матеріалом підручника, використання засобів унаочнення, необхідність конспектування учнями викладу, форми активізації класу тощо.

Розглядаючи роман «Світанок над морем», що входить до епопеї про громадянську війну, вчитель у лекції має показати керівну роль Комуністичної партії в об'єднанні трудящих різних націй для спільної боротьби за владу Рад на півдні України та допомогу російського народу молодій Українській Радянській Республіці. Головний герой роману Микола Лас-точкін — керівник більшовицького підпілля — росіянин за по-

ходженням. Боротьбу за Радянську владу на Україні він розглядає як своє найважливіше завдання і кровну справу, віддає їй всі сили. Особливу увагу учнів слід звернути на незламність героя, його надзвичайну мужність.

Окремо варто спинитися на зображенні автором інтернаціональної допомоги молодій Радянській республіці. Якщо учні задалегідь прочитають роман, то можна провести бесіду на цю тему, зупинившись на моментах, що зображають дружбу і взаємодопомогу двох братніх народів. Далі вчитель відзначає, що революція на Україні була справою інтернаціональною, за яку пліч-о-пліч стали не тільки українці і росіяни, а й молдавани, грузини, представники Франції, Польщі, Югославії. Тут варто навести невеликі уривки, які продемонструють, що ідеї інтернаціоналізму — це животворна сила, вона відіграла величезну роль у здійсненні Жовтневої революції та боротьбі нашого народу з інтервенцією. Ці та інші факти, конкретні приклади з роману, жива схвильована розповідь учителя сприймаються учнями з цікавістю. Роман викликає в них гордість за Комуністичну партію, за свою Батьківщину, за свій народ, утверджує почуття пролетарського інтернаціоналізму.

Згодом під час вивчення ідейно-художнього змісту трилогії О. Гончара «Прапорonoсці» вчителю варто в своїй розповіді нагадати учням про романи Ю. Смолича «Світанок над морем», діалогію «Рік народження 1917» та ін., щоб вони побачили, як зросло в наших людей і набуло нових якостей поняття інтернаціоналізму в час Великої Вітчизняної війни.

У період Жовтневої революції, громадянської війни та боротьби проти інтервентів інтернаціоналізм був почуттям братерської солідарності, об'єднував людей різних націй, які брали участь у класовій боротьбі трудящих нашої країни. Цим же почуттям пронизаний роман О. Гончара, в якому зображена визвольна місія радянського народу, його збройних сил, які допомагали народам Європи позбутися фашистської окупації, знищити експлуатацію і здійснити революційні перетворення.

Основне призначення методу шкільної лекції полягає в тому, щоб учні зрозуміли і засвоїли без особливих труднощів весь викладений матеріал, який може бути досить складним і різноманітним за своїм змістом. Далеко не кожний учень може виділити в розповіді вчителя основне, тому треба йому допомагати в цій складній розумовій діяльності, робити необхідні акценти, навіть зупинитись і повторити основну думку і дати учням змогу записати її, якщо в цьому виникне потреба.

З метою психологічного впливу на школярів необхідно тримати весь клас у полі зору, звертатись то до однієї, то до іншої групи. Якщо вчитель бачить, що його слухають з цікавістю, він якимось внутрішньо збирається, відчуває прилив нових сил, у нього з'являється додатковий стимул, який оживляє його мову. Треба домогтись, щоб кожний учень думав, що саме до нього звертається педагог із словами, які йдуть від самого серця. Буває, що у процесі викладу вчителем матеріалу на обличчі учня виникає сумнів. Тоді варто поглибити, роз'яснити незрозуміле. І саме тут, якщо дозволяє час, можна монолог перетворити в діалог, який мобілізує всіх, оживляє лекційний виклад. Іноді навколо якого-небудь питання виникає навіть коротенька дискусія. Учні починають інтенсивно мислити, висловлювати свою точку зору. Така проблемна ситуація не лише створюється вчителем, іноді вона виникає сама собою. Але для цього потрібно досконало знати матеріал і в першу чергу педагогу. Структура шкільної лекції має бути розроблена таким чином, щоб головне не заслонялось другорядним і на все вистачило часу.

Байдужість учнів на уроці, проведеному в основному методом шкільної лекції, насамперед пояснюється недостатньою підготовкою вчителя до уроку або невмінням майстерно подати навчальний матеріал. Оволодіти монологічним викладом не легко, але при систематичній роботі над собою навчитись цікаво розповідати можна.

Відомо, що матеріал з літератури в старших класах, передбачений для лекційного викладу, різний за своїм змістом. Він буває легко засвоєним, — наприклад, біографія письменника, оглядовий розгляд художнього твору або навіть вивчення творчості окремого письменника, — і важче засвоєним: характеристика того чи іншого періоду, літературного процесу, вступні лекції з великою кількістю подій, дат, імен. Зважаючи на це, у викладі матеріалу повинна бути виключна ясність, при якій учні вже не можуть не зрозуміти вчителя. Для цього, крім всебічного знання предмета, повинна бути гарна мова з чіткою вимовою слів. Маємо завжди пам'ятати про те, що невірна мова, слова-паразити дратують учнів, знижують їх увагу, активне сприйняття розповіді. Уникнути цього можна прослухованням звукозапису власної лекції-розповіді, що тепер в умовах кабінетної системи і наявності магнітофонів не складає особливих труднощів.

Шкідливим є також зловживання синонімами або численними визначеннями: «Цей роман життєстверджуючий, оптимістичний, прогресивний». Але ми тут зовсім не хочемо сказати,

що мова вчителя повинна бути штучною, формальною, безбарвною. Вона має бути живою, яскравою, багатою, емоційною. Добре сприймається посилення на цікаві джерела, спогади сучасників, особливо під час вивчення історії написання твору, життєвого шляху письменника.

Легко запам'ятовується образ у творі, якщо вчитель не просто перелічує риси характеру (як позитивні, так і негативні), а називає дві-три образні деталі, притаманні саме цьому героєві. Дотепний жарт — це теж вид образної мови, а сміх, викликаний ним, дає психологічну передишку учням, які за монологічного викладу матеріалу відчують потребу в розрядці. Чи потрібна експресія у процесі викладу матеріалу? На нашу думку, потрібна. Вчитель повинен захопити учнів, зацікавити їх своїм викладом, звертаючись не тільки до їх розуму, а й до серця. Емоційна подача матеріалу більше активізує розумову діяльність учнів.

Ми завжди маємо перед собою великий приклад В. І. Леніна як блискучого оратора. Всі його виступи відзначалися всебічним знанням предмета, переконливістю, чіткою логікою думки. Кожний його виступ був пройнятий прагненням активізувати мислення слухачів, довести зміст до їх глибокого розуміння. І тут можна навести слова О. М. Горького, який, згадуючи про виступ В. І. Леніна на V з'їзді РСДРП, писав, що вперше почув, як про найскладніші питання політики можна говорити так просто.

Учителям-словесникам необхідно вивчати майстерність видатних ораторів, лекторів-педагогів; повсякденно, наполегливо працювати над підготовкою кожної лекції. Звичайно, існує багато факторів і прийомів, які відіграють істотну роль в активізації уваги учнів до живого слова вчителя, але важливо, щоб всі ці засоби поєднувались з високою ідейністю і змістовністю, щоб вони найефективніше сприяли комуністичному вихованню учнів.

Резюме

З. А. Шевченко. Об ефективности школьной лекции по литературе

В статье автор обосновывает применение метода школьной лекции по литературе в старших классах, намечает пути повышения эффективности этого метода.

В этой связи особое внимание уделяется живому слову учителя, повышению мастерства изложения. Все это создает воз-

можность непосредственного общения с учащимися. На конкретных примерах показано, как заинтересовать учащихся, привлечь их внимание монологическим изложением нового материала, используя его для воспитания чувства пролетарского интернационализма и советского патриотизма.

Л. П. КУЛІНСЬКА

(Науково-дослідний інститут педагогіки УРСР)

РИТМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЕЗІЇ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Важливе завдання курсу літератури в школі — дати учням певне коло понять з теорії віршування, навчити дітей аналізувати художній твір за законами науково-теоретичного, логічного мислення, виховати здатність сприймати слово в його конкретному поетичному звучанні. Тільки знання особливостей віршованої мови дасть можливість учням всебічно осягнути художній поетичний твір як цілісну картину життя чи конкретний прояв характеру ліричного героя в певній життєвій ситуації.

Зрозуміло, що певні відомості з основ віршування учні одержують під час вивчення творів письменників, передбачених шкільною програмою, і не тільки на спеціально відведених для цього уроках, а в процесі ідейно-художнього аналізу кожного поетичного твору.

Поезія Лесі Українки в курсі шкільної програми займає особливе місце і з погляду ідейного та естетичного виховання учнів, і з погляду вивчення та формування поетичних смаків. Твори Лесі Українки, вихованої на традиціях народнопісенного та літературного вірша, відіграли визначну роль не тільки в ідейному збагаченні української лірики, а й у збагаченні та вдосконаленні техніки віршування. Правильну оцінку вірша вона завжди пов'язувала з технікою його виконання, з різними засобами віршової виразності. «Що ж до мене, то я тільки генієві можу простити кепсько збудований вірш, та й то не завжди»,¹ — писала поетеса в одному із своїх листів. Думка у віршованому творі, вважала письменниця, проявляється у складній формі, що відповідає цьому роду мистецтва, у певних засобах виразності: композиційних, мовнообразальних та ритмомелодійних.

¹ Українка Леся. Твори в десяти томах. К., Дніпро, 1963, т. 3, с. 99.